

Nr 21

Utlåtande i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I:683 av fru *Hamrin-Thorell* samt II:869 av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl.

I motionerna, vilka är likalydande, har såvitt nu är i fråga, hemställts "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en upplysningskampanj om den frivilliga yrkesskadeförsäkringen".

I motionerna framställs även yrkande rörande den frivilliga sjukförsäkringen. I denna del behandlas motionerna i utlåtande 2LU 1968:20.

Motionerna

Motionärerna påpekar, att varje svensk medborgare har möjlighet att inom den frivilliga yrkesskadeförsäkringen teckna frivillig försäkring, avseende alla i eller utom arbetet ådragna skador som orsakats av olycksfall. Det framhålls att den frivilliga yrkesskadeförsäkringen i kombination med den frivilliga sjukförsäkringen ger ett heltäckande skydd vid olycksfall. Detta anser motionärerna vara av särskilt värde för hemarbetande, som vanligen saknar försäkringskydd mot olycksfall i arbetet. För hemarbetande är dessutom, anför motionärerna, försäkringsavgiften mycket låg. Motionärerna menar emellertid, att den frivilliga yrkesskadeförsäkringen är alltför litet känd och utnyttjad bland de personer, som är sysselsatta med hushållsarbete i hemmet. Motionärerna föreslår därför att en upplysningskampanj för denna försäkring genomförs.

Gällande bestämmelser m. m.

Försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring sker för närvarande i riks försäkringsverket eller i ömsesidigt socialförsäkringsbolag. Socialförsäkringsbolagens verksamhet på detta område skall emellertid avvecklas. Försäkringen är obligatorisk. Vid sidan av den obligatoriska försäkringen finns också en frivillig försäkring.

Den *obligatoriska* försäkringens personkrets omfattar, med vissa undantag, varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst och därjämte enligt Kungl. Maj:ts förordnande elever vid vissa skolor och andra utbildningsanstalter.

Försäkringen avser att skydda mot följderna av yrkesskada, dvs. kropps- eller därmed jämförlig skada som orsakats av olycksfall i arbete eller viss annan skadlig inver-

kan av arbetet. Till olycksfall i arbetet räknas även olycksfall vid färd till eller från arbetet, om färden föranleds av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Vid yrkesskada ersätts kostnader för sjukvård (läkar- och tandläkarvård, sjukhusvård, resor m. m.). Nedsättning av arbetsförmågan berättigar vid sjukdomstillstånd till sjukpenning (ev. med barntillägg) och vid invaliditet till livränta. Dessa båda ersättningsformer kompletteras i vissa fall av vårdtillägg. Om yrkesskadan medfört döden, utgår förutom begravningshjälp livräntor till efterlevande.

Frivillig försäkring kan meddelas åt a) arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare (anställda) hos honom; b) utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten; c) svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen samt d) varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, ävensom åt den, som utan att vara svensk medborgare, är bosatt och mantalsskriven i riket, för egen del.

Försäkring enligt a) avser huvudsakligen olycksfall utom arbete för anställda, som i arbetet omfattas av den obligatoriska försäkringen. Den kan tecknas antingen för hela personalen, för del av denna eller för namngivna personer.

Studerande, som i egenskap av elev omfattas av den obligatoriska försäkringen, kan av utbildningsanstalten försäkras för olycksfall under fritiden. Omfattas den studerande inte av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, kan anstalten frivilligt försäkra honom för olycksfall som inträffar i samband med undervisningen eller under fritiden.

Frivillig försäkring enligt c) avser för fackorganisation enbart olycksfall utom arbete samt för yrkesorganisation olycksfall såväl i som utom arbete.

Den frivilliga försäkringen enligt d) står i första hand öppen för självständiga yrkesutövare, hemmafruar och studerande. Även för andra, som önskar komplettera sitt försäkringsskydd med försäkring för olycksfall utom arbete, kan en sådan frivillig försäkring vara av värde.

Den frivilliga försäkringen skall — i den mån dess omfattning ej begränsats i försäkringsavtalet — avse alla i eller utom arbetet ådragna skador, som orsakas av olycksfall eller av sådan särskild inverkan som närmare anges i 6 § b) och c) i yrkesskadeförsäkringslagen och vilka inte omfattas av den obligatoriska försäkringen enligt samma lag. Vissa skador är dock alltid undantagna från denna försäkring, nämligen sådana på vilka militärsättningsförordningen och motsvarande förordning beträffande civilförsvaret äger tillämpning. Samma gäller skador, orsakade av krigsåtgärd under krig, vari riket befinner sig.

I fråga om ersättning på grund av den frivilliga försäkringen skall gälla vad som i yrkesskadeförsäkringslagen stadgas om ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen. En viss valfrihet föreligger dock på så sätt, att rätten till ersättning på grund av den frivilliga försäkringen kan begränsas. Däremot kan aldrig sjukpenning och livränta, som till sin storlek är beroende av den årliga arbetsförtjänsten, göras förmånligare. Den årliga arbetsförtjänst, som skall ligga till grund vid den frivilliga försäkringen, får nämligen inte bestämmas till högre belopp än det som skulle ha gällt, om det varit fråga om obligatorisk försäkring.

Yrkesskadeförsäkringen är beträffande *ersättning vid sjukdom* samordnad med

den allmänna försäkringens sjukförsäkring. Härvid gäller att skadad, som är omfattad av sjukförsäringen, äger för tid t. o. m. nittionde dagen efter den då skadan inträffade, dock längst till den dag skadan medför rätt till livränta eller t. o. m. den dag då rätten till sjukpenning upphör (samordningstiden), rätt att från allmän försäkringskassa erhålla sjukvårdsersättning och sjukpenning såsom vid annan sjukdom. Detta innebär, att under samordningstiden den frivilliga försäringen inte ger rätt till några förmåner utöver dem som utgår från sjukförsäringen. I vissa särskilda fall gäller dock gynnsammare regler. Så är förhållandet om skadan medfört behov av sjukvård utom riket, tandvård eller särskilda hjälpmedel såsom kryckor, konstgjorda lemmar och glasögon. Vidare kan sjukpenning utgå från den frivilliga försäringen även under samordningstiden i vissa fall när den försäkrade inte är berättigad till sjukpenning från sjukförsäringen. Det bör emellertid observeras, att den s. k. studerandeförsäringen för elever vid undervisningsanstalter aldrig kan ge rätt till sjukpenning under samordningstiden.

Vad beträffar ersättningsförmånerna efter samordningstiden gäller att den frivilliga försäringen — i motsats till den obligatoriska — inte helt övertager kostnaderna för dessa. Sjukförsäringen skall nämligen utge ersättning i form av läkarvårdsersättning och sjukpenning på samma sätt som vid vanlig sjukdom ända fram till den tidpunkt, då den försäkrade eventuellt får rätt till livränta. I fråga om ersättning för läkarvårdskostnader ger härvid den frivilliga yrkesskadeförsäringen utfyllnad från det av försäkringskassan utbetalade beloppet upp till full ersättning för "erforderliga" sådana kostnader. Uttrycket läkarvårdskostnader inrymmer även kostnader för tandläkar- och sjukhusvård, läkemedel, sjukgymnastik och fysikalisk behandling efter läkares föreskrift. Utfyllnad sker även i fråga om sjukpenning, om denna är högre enligt den frivilliga försäringen än den från försäkringskassan. När den försäkrade blivit berättigad till livränta utgår all ersättning till denne från den frivilliga försäringen (livränta, sjukpenning vid förnyat sjukdomstillstånd, ersättning för läkarvårdskostnader, för proteser och andra särskilda hjälpmedel m. m.).

Har skadan medfört *invaliditet*, som orsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst 10 procent, utgår *livränta*. Livräntans storlek bestäms i förhållande till invaliditetsgraden och till ett på grundval av den årliga arbetsförtjänsten uträknat s. k. ersättningsunderlag. Detta underlag är lika stort som arbetsförtjänsten om denna icke överstiger 2 gånger det basbelopp enligt lagen om allmän försäkring som gäller vid skådeårets början. Den del av arbetsförtjänsten som överstiger detta belopp medräknas endast delvis enligt särskilda regler. Den högsta arbetsförtjänst, vartill hänsyn kan tagas, utgör 5 gånger basbeloppet vid ingången av det år, då skadan inträffade. För skador som inträffar under år 1968 gäller basbeloppet 5 700 kronor.

Har den försäkrade *avlidit* till följd av skada, utgives *begravningshjälp* med ett belopp motsvarande 20 procent av basbeloppet vid ingången av det år dödsfallet inträffade (1 140 kronor under år 1968). Vidare kan *livränta* utgå till *efterlevande*, nämligen till änka med 1/3 (efter fyllda 67 år 1/4) och till barn med 1/6 av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Årliga beloppen av livräntor till efterlevande får sammanlagt utgöra högst 5/6 av ersättningsunderlaget.

Ersättningar som utgår på grund av frivillig yrkesskadeförsäkring omfattas inte av lagen om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m., som trätt i kraft den 1 januari 1968.

Frivillig yrkesskadeförsäkring löper som regel för en *tid* av ett år i sänder och förlänges ytterligare ett år, såvida ej uppsägning sker från någondera sidan. Har ej annat överenskommits, upphör försäkringen fr. o. m. året efter det år försäkringstagaren fyller 67 år. *Försäkringsavgiften* bestämmes med hänsyn till arbetets farlighet, årlig arbetsförtjänst och tillförsäkrade ersättningsförmåner (sjukpenning, livränta vid invaliditet och dödsfall). Den högsta årliga arbetsförtjänst som togs i beaktande vid försäkringens tecknande är 28 000 kronor. Om annat inte särskilt avtalats, beräknas försäkringstagarens årliga arbetsförtjänst till det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete kan antagas uppgå för år räknat. Hushållsarbete i hemmet likställes därvid efter vad som prövas skäligt med förvärvsarbete. Är försäkringstagaren studerande, beräknas hans arbetsförtjänst till lägst det belopp, vartill hans inkomst av förvärvsarbete kan antagas ha uppgått, om han då försäkringen togs skulle avbrutit sin utbildning och i stället ägnat sig åt förvärvsarbete.

Finansieringssystemet bygger på den principen att de skador, som inträffar under visst kalenderår, skall bekostas av försäkringstagarnas premier för samma år. Systemet brukar kallas kapitaltäckningssystemet.

Antalet arbetsgivare som hos riksförsäkringsverket tagit frivillig yrkesskadeförsäkring kollektivt för sina arbetstagare är 515. I de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen var motsvarande antal år 1964 cirka 5 000. Frivillig försäkring har hos riksförsäkringsverket tecknats av 10 yrkesorganisationer. För närvarande har inte någon utbildningsanstalt tecknat sådan försäkring. Antalet hos riksförsäkringsverket frivilligt försäkrade självständiga yrkesutövare är cirka 2 800. I runt tal 2 600 kvinnor har tecknat s. k. hemmafruförsäkring hos verket. Omkring 2 300 personer, som omfattas av obligatorisk försäkring för skador i arbetet eller såsom elever vid utbildningsanstalt har motsvarande försäkringsskydd, har hos riksförsäkringsverket tecknat s. k. fritidsförsäkring. Ett hundratal studerande har frivillig yrkesskadeförsäkring hos riksförsäkringsverket. Antalet frivilliga yrkesskadeförsäkringar hos socialförsäkringsbolagen för självständiga yrkesutövare, studerande och hemmafruar uppgick år 1964 till inemot 15 000.

Utredningar

Yrkesskadeutredningen framlade år 1966 ett betänkande med förslag till yrkesskadetag m. m. (SOU 1966:54). Enligt förslaget skulle det ekonomiska skyddet vid yrkesskada i princip infogas i den allmänna försäkringen. Någon fristående försäkring för yrkesskada skulle inte längre finnas. I enlighet härmed föreslog utredningen att frivillig yrkesskadeförsäkring inte skulle meddelas efter utgången av år 1967.

Utredningens förslag har inte lett till genomgripande förändringar i principerna i lagen om yrkesskadeförsäkring. Det har emellertid lagts till grund för bland annat bestämmelser om värdesäkring av vissa livräntor och andra förmåner (prop. nr 243, andra lagutskottets utlåtande nr 68 år 1967).

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1967 har chefen för justitiedepartementet tillkallat sakkunniga för att utreda frågan om vidgad samhällsinformation m. m. De sakkunniga har antagit namnet *informationsutredningen*. I direktiven för utredningen framhålles bl. a. att önskemål framförts om förbättrad information t. ex. på socialförsäkringsområdet.

Tidigare upplysningskampanj

Under hösten 1967 genomfördes i riks-försäkringsverkets och Försäkringskassförbundets regi en upplysningskampanj beträffande den frivilliga sjukförsäkringen. Upplysningsverksamheten bedrevs främst genom annonser och artiklar i pressen samt genom översändande av foldrar och annat upplysningsmaterial till presumtiva försäkringstagare, vilka utletades med ledning av försäkringskassornas register. Sedan kampanjen pågått i tre månader och i det närmaste avslutats hade drygt 122 000 nya försäkringar tecknats. Detta antal skall jämföras med antalet frivilligt sjukförsäkrade vid årsskiftet 1966/1967, vilket var 146 195 (varav 13 297 studerande och 132 898 gifta kvinnor). Av de nytillkomna försäkringstagarna var omkring 34 000 studerande och drygt 88 000 gifta kvinnor.

Utskottet

Enligt lagen om yrkesskadeförsäkring kan frivillig försäkring meddelas som komplement till övriga socialförsäkringar. Den frivilliga försäkringen kan tecknas av så gott som alla, således även av dem, som är sysselsatta med hushållsarbete. Rätten till livränta utgör den viktigaste delen av försäkringsskyddet. Betydelsefulla inslag för de försäkrade utgör också möjligheterna till tandvårdersättning och till ersättning för proteser och liknande hjälpmedel. Försäkringsavgiften för bland annat hemmafruar är låg, 9 kr. per år.

Hushållsarbete, som till följd av det ökade bruket av maskiner medför allt större skaderisker, omfattas inte av arbetarskyddslagstiftningen.

Motionärerna anser att den frivilliga yrkesskadeförsäkringen är alltför litet känd och utnyttjad av personer, som är sysselsatta med hushållsarbete i hemmet. De hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en upplysningskampanj rörande denna försäkringsform.

Utskottet vill framhålla att lättillgänglig saklig upplysning bör finnas om skilda samhälleliga verksamhetsgrenar. Behovet av information är måhända särskilt framträdande i fråga om socialförsäkringen och social verksamhet i övrigt. För att komma till rätta med samhällets informationsproblem tillsattes i fjol den s. k. informationsutredningen. Denna utredning skall pröva bland annat frågor om behovet av vidgad samhällsinformation och om metoderna härför.

Det är angeläget att de grupper, som avsetts kunna få skydd genom den frivilliga yrkesskadeförsäkringen, inte lämnas okunniga om denna. Den upplysningsverksamhet, som under fjolåret bedrevs beträffande den frivilliga sjukförsäkringen och som medförde en väsentlig ökning av försäkringsbeståndet, visar värdet av ökad

upplysning. Det finns anledning anta att kännedomen om den frivilliga yrkesskadeförsäkringen i varje fall inte är bättre än vad som tidigare var fallet i fråga om den frivilliga sjukförsäkringen. Skäl talar således för en ökad upplysningsverksamhet rörande den frivilliga yrkesskadeförsäkringen.

Utskottet har inhämtat att den aktualiserade frågan övervägs inom riksförsäkringsverket. Utskottet vill understryka vikten av att en ökad upplysningsverksamhet beträffande den frivilliga yrkesskadeförsäkringen verkligen kommer till stånd. Med hänvisning härtill får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I:683 och II:869, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 19 mars 1968

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (h), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s), Edström (fp) och Wanhainen (s)*;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), fröken Wetterström (h), fröken Sandell (s), herrar Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Gomér (cp) och Jonsson (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.